

**Bewust
met hout**

Duurzaam inkopen van hout

**Tips en de meest
gestelde vragen over het
inkopen van duurzaam
geproduceerd hout
door de overheid**

“ Overheid en bedrijfsleven hebben samen de ambitie om duurzaam geproduceerd hout tot norm te maken in Nederland. Samen zijn wij al een heel eind gekomen. Met de in deze brochure genoemde verbeterpunten kunnen we nog een stap voorwaarts zetten. ”

Wiana Partakusuma
Directeur Duurzaam Inkopen
Ministerie van Infrastructuur en Milieu

“ Graag geven wij met de brochure een vervolg aan de intentieverklaring die wij in 2009 ondertekenden met de Rijksoverheid, houthandel en timmerindustrie over het duurzaam inkopen van hout. Met deze praktische handvatten, kunnen we onze ambities waarmaken. ”

Peter Glas
voorzitter
Unie van Waterschappen

Inhoudsopgave

Inleiding en voorwoord

pagina 4

Inkoop van duurzaam hout in de praktijk

pagina 6, 14 en 20

In vijf stappen hout duurzaam inkopen

pagina 8

De vijf meestgestelde vragen!

pagina 16

Inleiding

De voor u liggende brochure is een uiting van de campagne 'Bewust met hout'. Eind 2009 sloegen de Koninklijke Vereniging van Nederlandse Houtondernemingen en de Nederlandse Bond van Timmerfabrikanten de handen ineen om het gebruik van duurzaam geproduceerd hout de norm te maken in Nederland. Mede naar aanleiding van het onderzoeksrapport van Milieudefensie 'Van oerwoud naar overheid' staat in deze brochure het Duurzaam Inkopen van hout centraal. Tot de doelgroep behoren alle overheidsmedewerkers die betrokken zijn bij het inkoopproces van hout. Duurzaam Inkopen van hout is een thema voor alle overheden, van Rijksgebouwendienst tot gemeenten en van Rijkswaterstaat tot provincies. Overheden kopen hout in voor de woning- en utiliteitsbouw, maar ook voor de grond-, weg- en waterbouw en de inrichting van gebouwen. Maar vergeet ook niet het papier en andere kantoorartikelen. Na het doorlezen van de brochure weet u hoe u duurzaam geproduceerd hout moet inkopen. Aan de hand van vijf stappen weet u waar u op moet letten. Ook krijgt u antwoord op de vijf meest gestelde vragen! De brochure is tot stand gekomen in samenwerking met het Ministerie van Infrastructuur en Milieu, Probos, Inkoop Duurzaam Hout, Vereniging Nederlandse Gemeenten, InterProvinciaal Overleg (IPO) en de Unie van Waterschappen.

Voorwoord

De Koninklijke Vereniging van Nederlandse Houtondernemingen (VvNH) en de Nederlandse Bond van Timmerfabrikanten (NBvT) hebben eind 2009 het initiatief genomen om het gebruik van duurzaam geproduceerd hout in Nederland tot norm te maken. In het actieplan 'Bewust met hout' hebben de brancheorganisaties voor de houthandel en de timmerindustrie forse ambities vastgelegd: In 2015 moet 100% van het naaldhout, 85% van het plaatmateriaal en 50% van het tropisch hardhout dat de aangesloten houthandelaren en timmerfabrikanten importeren of inkopen, aantoonbaar afkomstig zijn uit duurzaam beheerde bossen.

Het actieplan 'Bewust met hout' is op 1 december 2009 tijdens de Nationale Houtdag aangeboden aan toenmalig minister Jacqueline Cramer van het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu. Cramer reageerde enthousiast op het initiatief van de houthandel en timmerindustrie en riep overheden op duurzaam geproduceerd hout in te kopen en de overheidscriteria te hanteren. In een intentieverklaring, ondertekend door de milieuminister en de voorzitters van de Unie van Waterschappen, VvNH en NBvT is dit bekrachtigd.

De houthandel en timmerindustrie hebben sinds 2009 niet stilgezeten. Met de campagne 'Bewust met hout' stimuleren en ondersteunen beide brancheorganisaties zowel de eigen achterban als andere schakels in de keten om de overstap te

maken. Niet zonder resultaat! In 2010 was 71% van de VvNH import aantoonbaar duurzaam. In 2008 was dit 58% en in 2009 63%. Ook in 2011 lijkt de stijgende lijn door te zetten. De houtondernemingen, aangesloten bij de VvNH, zijn verantwoordelijke voor zo'n 70% van de totale import van hout in Nederland.

Om het aanbod van duurzaam geproduceerd hout te kunnen vergroten, hebben de houthandel en timmerindustrie u nodig. Alleen wanneer we allemaal de overstap maken, wordt duurzaam geproduceerd hout de norm in Nederland. Door bossen een economische functie te geven én in het beheer rekening houden met sociale en ecologische aspecten, kunnen we de bossen beschermen. Ook gaan we daarmee verdere klimaatverandering tegen. Door hout duurzaam in te kopen, kunnen we eeuwig gebruik maken van het bos en de producten en diensten die het ons biedt. Doet u mee? In vijf stappen koopt u hout duurzaam in!

Cees Boogaardt

Voorzitter Koninklijke Vereniging van Nederlandse Houtondernemingen

Mathee van de Vin

Voorzitter Nederlandse Bond van Timmerfabrikanten

“ Waterschap Rivierenland is blij met de criteria voor het Duurzaam Inkopen van hout en de commissie die toetst of bestaande keurmerken hieraan voldoen. We maken hier in onze bestekken dan ook gebruik van (zie pagina 9). Het is goed dat er meerdere keurmerken zijn. Marktwerking houdt keurmerken scherp.

Waterschap Rivierenland schrijft in bestekken geen specifieke houtsoort voor, maar stelt wel eisen aan bijvoorbeeld de sterkteklasse en duurzaamheidsklasse (resistentie tegen ongunstige omstandigheden) van het hout. We kijken kritisch of deze eisen altijd noodzakelijk zijn. Onder water voldoet klasse III prima en is klasse I niet nodig. Ook dat is voor het waterschap Duurzaam Inkopen: het juiste hout op de juiste plaats toepassen.

Waterschap Rivierenland geeft aannemers de ruimte om zelf met een voorstel te komen voor de houtsoort en het keurmerk. Dit geeft hen volop mogelijkheden om duurzaam geproduceerd hout te kunnen leveren tegen een gunstige prijs. Wij zijn zeer positief over deze aanpak en merken dat de markt steeds beter inspeelt op het Duurzaam Inkoopbeleid. ”

Alex de Jong
Senior projectmedewerker
Waterschap Rivierenland

In vijf stappen hout Duurzaam Inkopen

Sinds 2010 koopt de overheid duurzaam in. Een goede ontwikkeling. De overheid geeft met het Duurzaam Inkoopbeleid de markt voor duurzame producten en diensten een forse impuls. Ook hout moet duurzaam worden ingekocht. Dit betekent dat het hout aantoonbaar afkomstig is uit duurzaam beheerde bossen. In zogenaamde criteriadocumenten is vastgelegd waar het hout aan moet voldoen, om aan te kunnen tonen dat het om duurzaam geproduceerd hout gaat. Dit vraagt in uw organisatie om vijf stappen. In vijf stappen koopt u hout of houten producten in die voldoen aan het Duurzaam Inkoopbeleid.

8

1 Zorg voor Kennis en draagvlak binnen de organisatie

Om duurzaam geproduceerd hout in te kopen, vraagt kennis en draagvlak bij verschillende spelers binnen (en buiten) uw organisatie. Niet alleen de inkoop moet op de hoogte zijn van de inkoopcriteria. Ook is er mandaat nodig op bestuurlijk niveau. Vergeet bovendien niet het creëren van draagvlak en voldoende kennisniveau bij de voorschrijvers van hout en medewerkers met een controlerende functie. Daarnaast is het belangrijk dat de leveranciers en uitvoerders waar uw organisatie mee samenwerkt op de hoogte zijn van de criteria waar zij aan moeten voldoen. U kunt deze brochure verspreiden. Maak gebruik van de expertise en het netwerk van de betrokken organisaties bij de campagne 'Bewust met hout'. Kijk op www.berwustmethout.nl.

Tip!

Bel de Helpdesk Inkoop Duurzaam Hout (0317 466556) met al uw vragen, bijvoorbeeld over hoe de eis voor duurzaam geproduceerd hout op te nemen in het bestek (zie stap 2).

9

2 Leg criteria voor het Duurzaam Inkopen van hout vast in het bestek

Een belangrijke stap voor het inkopen van duurzaam geproduceerd hout is het opnemen van een juiste tekst in het bestek. Geef duidelijk aan waar het hout aan moet voldoen en hanteer daarvoor de criteria die door de Rijksoverheid zijn vastgesteld (zie pagina 10).

"Het te leveren hout (c.q. houten product, papier of drukwerk) dient aantoonbaar afkomstig te zijn uit duurzaam beheerd bos. Daarvan is sprake indien het hout (c.q. houten product, papier of drukwerk) voldoet aan de 'Dutch Timber Procurement Criteria' ten aanzien van duurzaam bosbeheer en de handelsketen, zoals vastgesteld door het toenmalig ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu op 24 juli 2008. Indien het hout wordt geleverd onder een certificatiesysteem (keurmerk) dat is goedgekeurd door de Timber Procurement Assessment Committee (TPAC) wordt in ieder geval aan deze eis voldaan. De inkoopcriteria en de keurmerken die hieraan voldoen, vindt u op www.tpac.smk.nl."

Meer details over hoe u de overheidscriteria in het bestek opneemt, vindt u op www.inkoopduurzaamhout.nl onder 'bestekbepalingen'. Daar vindt u ook de bewijsmiddelen waarmee partijen kunnen aantonen dat ze aan de bestekbepaling voldoen. In de RAW is een standaardbestekbepaling opgenomen met de eis voor duurzaam geproduceerd hout dat voldoet aan de overheideisen. Dit kunt u aanvinken en is te vinden in de categorie 01.14 bouwstoffen. Voor de STABU is een standaard bestekbepaling in ontwikkeling.

3 Schrijf geen specifieke houtsoorten voor, maar stel relevante prestatie-eisen

Van oudsher zijn inkopers en architecten gewend specifieke houtsoorten voor te schrijven en is er een sterke voorkeur voor bepaalde houtsoorten. Een aantal van deze houtsoorten dreigt schaars te worden. Bovendien vindt er veel onderzoek plaats naar houtsoorten die tot nu toe minder bekend zijn, maar over zeer goede eigenschappen beschikken én beter beschikbaar zijn met keurmerk. Geef daarom uw leverancier de ruimte verantwoord hout te kunnen leveren (tegen een goede prijs). Schrijf geen specifieke houtsoort voor, maar stel relevante prestatie-eisen waar het hout of houten product aan moet voldoen, zoals de duurzaamheidsklasse en eventuele normen die van toepassing zijn. Desgewenst vult u dit aan met een lijstje mogelijke houtsoorten. Kijk op www.houtdatabase.nl.

Tip!

Op www.houtdatabase.nl kunt u per toepassing zoeken naar geschikte houtsoorten die met keurmerk beschikbaar zijn.

Overheidscriteria voor het Duurzaam Inkopen van hout

De Rijksoverheid heeft een commissie met deskundigen ingesteld om criteria voor het Duurzaam Inkopen van hout op te stellen. Na consultatie met betrokken stakeholders zijn in 2008 de inkoopcriteria voor duurzaam hout vastgesteld: 'Dutch Timber Procurement Criteria'. De commissie toetst of bestaande keurmerken voor duurzaam bosbeheer voldoen aan de inkoopcriteria en adviseert hierover de bewindspersoon voor Milieu. Op dit moment (in november 2011) zijn FSC en PEFC internationaal geaccepteerd voor het duurzaam inkoopbeleid. Over MTCS moet nog een beslissing worden genomen. Op de website www.tpac.smk.nl vindt u de meest recente informatie.

Keurmerken voor duurzaam bosbeheer

Anno 2011 zijn er wereldwijd twee internationale keurmerken voor duurzaam bosbeheer. FSC en PEFC. Beide keurmerken hebben een eigen werkwijze en ontstaansgeschiedenis.

FSC www.fsc.nl

Forest Stewardship Council is een internationale organisatie opgericht in 1993 met een wereldwijde toonaangevende standaard voor verantwoord bosbeheer. Het FSC-keurmerk wordt actief gesteund door de milieuorganisaties. FSC staat voor verantwoord bosbeheer met een gelijkwaardig evenwicht tussen economische, sociale en ecologische belangen en werkt op basis van 10 principes. Wereldwijd is 146 miljoen hectare bos in 79 landen FSC gecertificeerd. In Nederland zijn 2.530 FSC gecertificeerde bedrijven (peildatum oktober 2011).

PEFC www.pefcnederland.nl

Programme for the Endorsment of Forest Certification is een internationale overkoepelende organisatie voor nationale certificeringssystemen, zoals het Maleisische MTCS en het Canadese CSA. De standaarden voor duurzaam bosbeheer worden per land opgesteld en getoetst aan de PEFC Sustainability Benchmark. Deze Benchmark bevat sociale, ecologische en economische criteria en wordt onderschreven door 149 landen. PEFC is met 241 miljoen hectare gecertificeerd bos in 27 landen het grootste certificeringssysteem voor duurzaam bosbeheer. In Nederland zijn 694 PEFC gecertificeerde bedrijven (peildatum oktober 2011).

4 Werk met gecertificeerde leveranciers

Alleen gecertificeerde leveranciers kunnen aantoonbaar duurzaam geproduceerd hout leveren. Ook de aannemer moet gecertificeerd zijn om duurzaam geproduceerd hout toe te kunnen passen. Elke schakel in de keten – van houtkap tot eindproduct – die gecertificeerd hout verwerkt, bewerkt en doorverkoopt, moet zich laten certificeren. Dit heet handelsketencertificering (ook wel Chain-of-Custody of kortweg CoC genoemd) en maakt dat het duurzame hout traceerbaar is door de hele keten. Mist er een schakel, dan verliest het hout het keurmerk. De keurmerken FSC en PEFC hanteren een eigen gecertificeerde handelsketen.

Tip!

Wijs leveranciers en aannemers die nog niet gecertificeerd zijn op de Helpdesk gecertificeerd hout (036 5329821) om tips te krijgen hoe het certificeringsproces te kunnen starten.

5 Wees alert en vasthoudend tijdens het gehele traject

Blijf tijdens het hele traject (van aanbesteding, tot levering en uitvoering) scherp op de toepassing van duurzaam geproduceerd hout. Check of het aangeboden wordt in de offerte en controleer de factuur/pakbon van het geleverde hout. Dat is het enige rechtmatige bewijsmiddel! Een kopie van een handelsketencertificaat van een leverancier is dat niet. Wees vasthoudend tijdens het proces. Laat u niet van de wijs brengen wanneer een aannemer of leverancier aangeeft het betreffende product niet met keurmerk te kunnen leveren. Op www.houtdatabase.nl vindt u de leveranciers die het u wel kunnen leveren! Geef uw leverancier en aannemer wel de ruimte om duurzaam geproduceerd hout te kunnen leveren. Soms vraagt het extra inspanning (tijd) om het te kunnen leveren of moet u uitwijken naar andere houtsoorten.

Tip!

De factuur/pakbon is het enige rechtmatige bewijsmiddel dat het geleverde hout aantoonbaar afkomstig is uit duurzaam beheerd bos. Check de duurzaamheidsclaim en het CoC nummer (zie voorbeeldfactuur).

FSC hanteert 3 labels (claims): FSC 100%, FSC Mix en FSC Recycled. PEFC hanteert 2 labels: PEFC Gecertificeerd en PEFC Gecertificeerd en Recycled. Het label dat het bedrijf mag hanteren voor het hout of houten product moet op de factuur/pakbon staan. Kijk op www.fsc.nl en www.pefcnederland.nl.

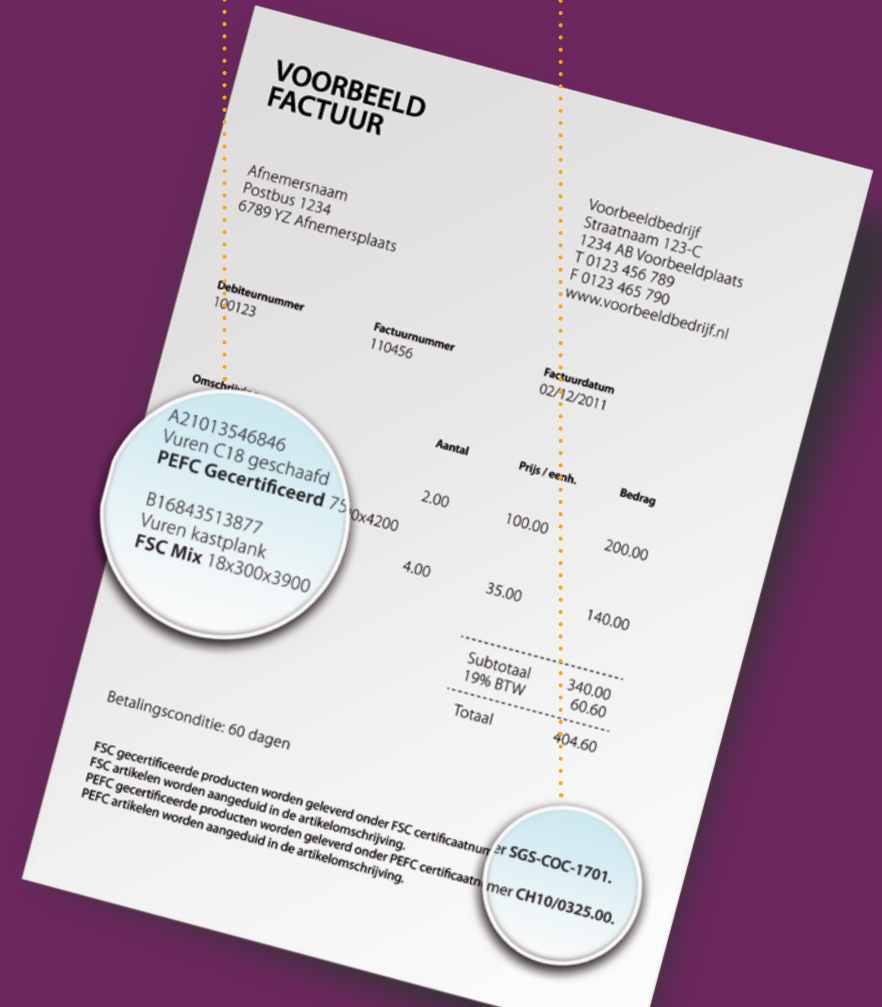
Het CoC nummer van het bedrijf moet minimaal 1 keer op de factuur staan:

1701: FSC certificeringsnummer van het bedrijf
SGS: certificeerder; in dit geval SGS
COC: Chain of Custody
CH10/0325.00: PEFC certificeringsnummer van het bedrijf

Het CoC nummer is te verifiëren via de website van het betreffende certificaat:

Voor FSC: <http://info.fsc.org>
voor PEFC: <http://register.pefc.cz>

De FSC of PEFC claim van het product moet op de factuur vermeld staan.

“ **Duurzaam Inkopen van hout** betekent voor de gemeente Utrecht duidelijk zijn, actief sturen en alert zijn. Al in de voorfase onderzoeken we of de specificaties die we willen voorschrijven beschikbaar zijn met een keurmerk. Zo weten we of het haalbare kaart is. Ook kunnen we zo de aannemer op weg helpen, mocht hij met de boodschap komen dat het niet leverbaar is. Vaak is het er wel, maar moet de aannemer net even buiten zijn kaders kijken en contact zoeken met andere leveranciers.

Het is belangrijk om duidelijk te zijn. Het toepassen van duurzaam geproduceerd hout is een harde eis. Belangrijk is dit gedurende het traject op de agenda te houden en de pakbon en het CoC nummer te checken (zie pagina 13). Onze dagelijks toezichthouder is verantwoordelijk voor de controle. Wanneer het hout geleverd wordt, is hij aanwezig en controleert de bonnen. Je moet alert zijn, er kan altijd een foutje insluipen. De controle moet je meteen doen wanneer het hout geleverd wordt. Dan kun je nog ingrijpen. Gelukkig hebben we dat nog maar een enkele keer meegemaakt. ”

Gerrit Heenck
Projectleider / directievoerder
Gemeente Utrecht

De vijf meestgestelde vragen!

16

1 **Waarom is het belangrijk om duurzaam geproduceerd hout in te kopen?**

Bossen zijn van levensbelang. Wereldwijd zijn 1,6 miljard mensen voor hun dagelijks bestaan afhankelijk van de producten die bossen leveren. Daarnaast heeft tachtig procent van alle plant- en diersoorten bos nodig om te overleven. Door bossen een economische functie te geven én in het beheer rekening houden met sociale en ecologische aspecten, kunnen we de bossen beschermen. Ook gaan we daarmee verdere klimaatverandering tegen. Door hout duurzaam in te kopen, kunnen we eeuwig gebruik maken van het bos en de producten en diensten die het ons biedt.

17

2 **Welke keurmerken voldoen aan het Duurzaam Inkoopbeleid van hout?**

Hout is binnen het Duurzaam Inkoopbeleid geen productgroep op zich, maar maakt onderdeel uit van meerdere productgroepen zoals Waterbouwkundige constructies en Kantoorgebouwen Nieuwbouw. De keurmerken die zijn geaccepteerd voor het duurzaam inkoopbeleid zijn FSC en PEFC Internationaal. Over MTCS moet nog een beslissing worden genomen. Op www.tpac.smk.nl vindt u de meest recente informatie.

3 Wat is het verschil tussen FSC en PEFC?

FSC en PEFC zijn twee wereldwijde keurmerken voor duurzaam bosbeheer. De twee keurmerken hebben een eigen achtergrond en systematiek. FSC is in 1993 opgericht en voor velen het meest bekende keurmerk. PEFC is in 1999 opgericht en heeft veel nationale standaarden onder haar paraplu opgenomen, zoals het Canadese CSA en het Amerikaanse SFI. Wereldwijd is 146 miljoen hectare bos FSC gecertificeerd en 241 miljoen hectare bos PEFC gecertificeerd. Samen goed voor 16% van het wereldwijde bosareaal waaruit geogst wordt.

4 Mag ik één keurmerk voorschrijven?

Er bestaan diverse certificatiesystemen voor hout. Op dit moment zijn er meerdere systemen goedgekeurd voor het inkoopbeleid. In de praktijk wordt in bestekteksten nog wel eens verwezen naar één keurmerk. Dit kan echter prijsverhogingen in de hand werken, bovendien worden andere goedgekeurde keurmerken dan ten onrechte uitgesloten. Bovendien mag een bestektekst niet naar één specifiek keurmerk verwijzen, ook niet in combinatie met 'of gelijkwaardig'. Dit is gebaseerd op artikel 23, lid 6 van de Aanbestedingsrichtlijn 2004/18/EG. Schrijf dus geen specifiek keurmerk voor, maar verwijst naar de overheidscriteria in het bestek (zie pagina 9). Voor meer informatie, kijk op www.pianoo.nl.

18

5 Hoe controleer ik of er daadwerkelijk duurzaam geproduceerd hout wordt geleverd?

De factuur/pakbon is het enige rechtmatige bewijsmiddel om aan te tonen dat het geleverde hout of product van hout aantoonbaar duurzaam is geproduceerd. Een kopie van het handelsketencertificaat van de leverancier is geen bewijs, maar toont alleen aan dat het betreffende bedrijf gecertificeerd is. Op de factuur/pakbon moet onder andere het keurmerk staan, de duurzaamheidsclaim en het handelsketennummer (CoC nummer) van het betreffende bedrijf. Op de websites van FSC en PEFC kunt u het CoC nummer van het bedrijf checken (zie pagina 13).

19

“ De rol van Rijkswaterstaat verandert. We leggen meer verantwoordelijkheid bij de markt. Vertrouwen is het uitgangspunt. Sturen en controleren doen we op hoofdlijnen. Dit betekent ook dat we niet specifiek om een bepaald materiaal vragen. We stellen functionele eisen aan een infrastructureel werk, ook als het gaat om duurzaamheid. De aannemer berekent bij inschrijving zijn milieuscore met behulp van het programma Dubocalc. Die milieuscore telt mee bij het bepalen aan welke aannemer de opdracht wordt gegund.

Kiest de aannemer voor hout in zijn ontwerp, dan moet hij aan de duurzaam inkoopcriteria voor hout voldoen. Tijdens een interne audit in 2010 bleek deze eis ook in vrijwel alle contracten te zijn opgenomen. Op papier gaat het goed. Maar in de praktijk bleken de bewijsmiddelen (zie pagina 13) vaak niet goed terug te vinden. Rijkswaterstaat is nu bezig om de aannemer aan te sporen zijn bewijsmiddelen beter op orde te hebben, ook als er maar weinig hout gebruikt wordt. Maar eigenlijk zou dit vanzelfsprekend moeten zijn. Anno 2011 zou het voor ons allen de norm moeten zijn dat we met aantoonbaar duurzaam geproduceerd hout werken. Dat moet niet afhangen van controles, maar is een kwestie van doen! ”

Evert Schut
Senior Adviseur
Rijkswaterstaat

Gezamenlijk initiatief

De brochure 'Duurzaam Inkopen van hout' is geïnitieerd vanuit de campagne 'Bewust met hout'. De initiatiefnemers - de Koninklijke Vereniging van Nederlandse Houtondernemingen (VvNH) en de Nederlandse Bond van Timmerfabrikanten (NBvT) - zoeken nauwe samenwerking met alle schakels in de keten om het gebruik van duurzaam geproduceerd hout tot norm te maken in Nederland. Bij de voor u liggende brochure werkten de VvNH en NBvT samen met het Ministerie van Infrastructuur en Milieu, de Unie van Waterschappen, Vereniging Nederlandse Gemeenten en InterProvinciaal Overleg. Stichting Probos heeft vanuit het project 'Inkoop Duurzaam Hout' een inhoudelijke bijdrage aan de brochure verleend.

Ministerie van Infrastructuur en Milieu

 UNIE VAN WATERSCHAPPEN

Vereniging van
Nederlandse Gemeenten

Nederlandse Bond
van Timmerfabrikanten

22

Informatiebronnen Duurzaam Inkopen van hout

www.tpac.smk.nl

Inkoopcriteria van de overheid voor duurzaam hout en de toetsing van certificatiesystemen (p10)

www.inkoopduurzaamhout.nl

Hoe duurzaam geproduceerd toe te passen en te controleren (p9)

www.pianoo.nl

Aanbestedingsprocedures en algemene informatie over Duurzaam Inkopen (p18)

www.houtdatabase.nl

Mogelijkheden en leveranciers van duurzaam geproduceerd hout per toepassing (p10)

www.bewustmethout.nl

Activiteiten en ontwikkelingen van de campagne 'Bewust met hout' (p4)

www.fsc.nl

FSC (p11)

info.fsc.org

Verifiëren van FSC CoC nummers (p13)

www.pefcnederland.nl

PEFC (p11)

register.pefc.cz

Verifiëren van PEFC CoC nummers (p13)

T 0317 466 556

Helpdesk 'Inkoop Duurzaam Hout' bemand door Probos met overheidsinkopers als primaire doelgroep (p9)

T 036 532 9821

Helpdesk 'Gecertificeerd Hout' bemand door Centrum Hout en bedoeld voor alle schakels in de hout- en bouwketen (p12)

23

© 2011 Bewust met hout
De brochure 'Duurzaam Inkopen van hout' is een uitgave van de campagne 'Bewust met hout' (1 december 2011)

Tekst

VvNH met tekstbijdragen van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu, Stichting Probos en de NBvT

Fotografie

Maaik Appels Fotografie, NBvT en iStockphoto

Vormgeving

Graphius

Verantwoord papier

De brochure 'Duurzaam Inkopen van hout' is geprint op FSC gecertificeerd papier.

FSC
www.fsc.org

MIX

Papier van
verantwoorde
herkomst

FSC® C020308

